

FREDRIK BRATTBERG

DE
TERUGKOMSTEN

VERTALING ELINE JONGSMA

De Nieuwe Toneelbibliotheek, Tekst #391
© 2011, Fredrik Brattberg
Oorspronkelijke titel: *Tilbakekomstene*
© 2017, vertaling Eline Jongsma

de terugkomsten

Personages

moeder

vader

gustav

Dit stuk bevat twee soorten vertelstemmen.

De ingesprongen tekst richt zich rechtstreeks tot het publiek, de rest van de tekst maakt deel uit van de dialoog.

i.

Moeder en Vader.

Een woonkamer met keuken.

Een erker. Een buitendeur. Een deur naar de slaapkamer van Vader en Moeder, een deur naar Gustavs slaapkamer.

Vader staat voor het raam. Hij ziet er slordig en onverzorgd uit. Moeder zit op de bank met haar breiwerk en kijkt televisie.

moeder

Waarom brei ik eigenlijk? Ik heb niemand meer om voor te breien.

Ja, voor jou kan ik breien, maar daar heb ik geen zin in. Jij geeft toch nergens om.

Je neemt niet eens de moeite je vuile was in
de wasmand te stoppen. Jij die er altijd zo verzorgd uitzag.

Kun je niet bij me komen zitten? Kun je me geen
gezelschap houden?

vader

Ik hou de hond van de burens in de gaten.

Die is er weer vandoor.

moeder

Ik weet niet eens of het een trui wordt of wat ook. Ik zit
gewoon maar te breien. Te breien en te breien.

vader

Dat je een hond neemt en er dan niet wat beter op let. Is het
nou zo moeilijk om hem aan te lijnen?

moeder

Kom toch zitten. Hier op de bank.

vader

Sommige mensen zouden nooit een hond moeten nemen.
Kun je nagaan, ze roepen hem niet eens. Ze gaan niet eens
naar buiten om hem te zoeken.

*Vader blijft lang op de uitkijk staan. Moeder is bezorgd. Ze
vindt het niet prettig dat Vader uit het raam staat te turen.*

Ze wachten tot hij uit zichzelf weer terugkomt. Tot hij bij
ze voor de deur staat te blaffen.

moeder

Dan moet jij hem maar gaan halen. Je kunt hem toch halen
en hem bij ze afleveren.

vader

Dat is mijn taak toch niet?
Ze passen zelf maar op hun hond.

moeder

Als het je zo dwarszit, bedoel ik.

vader

Nee hoor, ik heb al genoeg aan mijn hoofd.

pauze

moeder

Kom nou toch zitten. Hier bij mij.

vader

Nu speelt hij op straat. Straks komt er een auto en wordt hij overreden.

moeder

Je had me beloofd dat je ermee op zou houden. Daar voor het raam te staan.

vader

Ik hou die hond in de gaten.

moeder

Jij denkt dat je iets ziet. Maar je ziet nooit iets. Je weet dat ik daar bezorgd van word. Je weet dat ik dat niet prettig vind.

vader

Is het nou zo moeilijk om hem aan te lijnen?

pauze

Er komt iemand aan. Er komt een auto aanrijden.

moeder

Die gaat vast naar Pedersen.

vader

Nee, hij gaat niet naar Pedersen. Kom eens kijken.

moeder

Dat kan iedereen wel zijn.

vader

Kom eens kijken. Niemand hier in de straat heeft zo'n auto.

En hij slaat niet af naar Pedersen. Hij komt deze kant op.

*Moeder staat op, loopt naar het raam en gaat naast Vader
staan.*

moeder *geestdriftig*

Het lijkt wel alsof hij deze kant op komt.

vader

Hij komt deze kant op. Geen twijfel mogelijk.

moeder

We krijgen anders nooit bezoek. Zo laat op de avond.

vader

Het is hem.

moeder

Och god. Stel je toch eens voor dat het hem is.

Ze keren.

vader

Nee hoor, ze keren niet.

moeder

Ze keren op onze oprit. Ze zijn verkeerd gereden.

vader

Misschien wel niet.

Ja, toch.

Ja, ze keren.

moeder

Ik kan dit niet meer aan. Jij denkt dat je iets ziet, maar dan zie je niets. Het is gewoon zomaar een auto, mensen op weg naar andere mensen, mensen die keren op onze oprit. Snap je dat, dat ik daar niet meer tegen kan?

Nu zit jij al een halfjaar ziek thuis en de enige plek waar je blijkbaar kunt staan is precies daar. Voor het raam. Maar daar moet je mee ophouden. Ik wil niet meer dat je daar staat.

Ik kan er niet meer tegen. Altijd weer dat loos alarm van jou.

Gustav is dood.

pauze

milder Ik wil dat Gustav een graf krijgt. Ik wil een plechtigheid waarbij we vertellen dat hij dood is. Dat is de enige manier waarop we verder kunnen.

Moeder slaat haar armen om Vader heen en troost hem.

Lieverd, kun je dat voor me doen? Kun je daaraan meedoen, voor mij?

Plotseling beseft Moeder wat ze heeft gezegd, dat ze zich heeft laten ontvallen dat ze gelooft dat hun zoon dood is. Ze stort in en moet zelf getroost worden.

vader

Twee maanden later kreeg Gustav een graf. Op aanraden van de dominee vroegen we vrienden en familie voorwerpen mee te nemen die hen aan Gustav herinnerden, voorwerpen die de kist zouden vullen en begraven konden worden. We

hadden nooit gedacht dat Gustav zoveel vrienden had. De kist raakte tot over de rand gevuld. Overal kruisen en foto's en kaarsen, voorwerpen ter nagedachtenis aan onze lieve zoon.

Moeder gaat met haar breiwerk op de bank zitten.

moeder

De dag na de begrafenis stond hij toch weer voor het raam op de uitkijk naar Gustav. Maar Gustav kwam niet.

Kom nou toch eens zitten. Hier bij mij.

vader

Ik hou de hond van de burens in de gaten.

moeder

Kun je niet op de bank komen zitten?

vader

Kun je nagaan, ze roepen hem niet eens.

Ze gaan niet eens naar buiten om hem te zoeken.

Nu speelt hij weer op straat.

moeder

Naarmate de tijd verstreek, stond hij steeds minder vaak voor het raam.

Stapje voor stapje hervonden we ons oude leven.

Kom me toch gezelschap houden.

Vader gaat naast Moeder op de bank zitten.

ii.

Vader en Moeder zitten op de bank, zoals in de vorige scène. Er wordt aangebeld. Moeder staat bedaard op en gaat opendoen. Het is Gustav.

Als Moeder ziet dat het Gustav is wil ze hem omhelzen, maar halverwege valt ze in zwijm, komt op de grond terecht en klampt zich liggend aan zijn voeten vast. Vader komt aanrennen. Ook hij bezwijkt halverwege en klampt zich, zittend op zijn hurken, vast aan zijn zoon.

Gustav is een jongen van tussen de zestien en achttien jaar oud. Zijn kleren zijn vies en gescheurd en hij ziet eruit alsof hij in geen tijden heeft gegeten. Zijn gezicht is besmeurd en zijn tranen doen kleine stroompjes modder over zijn ingevallen wangen lopen.

gustav

Kan ik... Kan ik misschien iets te eten krijgen?

Het is alsof Gustav zijn allerlaatste kracht gebruikt om juist deze zin te zeggen. Hij valt om, zodat zijn ouders hem op moeten vangen.

vader

Och god, jongen toch... je bent...

moeder

Je bent helemaal uitgehongerd.

vader

Natuurlijk. Natuurlijk krijg je eten.

moeder

Och god. Natuurlijk krijg je eten. Jij krijgt eten hoor, jongen.

vader

Kom, we brengen hem naar de keuken.

moeder

Hier. Hier. We zetten hem hier neer.

Ze zetten Gustav neer aan de keukentafel. Vader gaat naast hem zitten en raakt hem aan: zijn handen, zijn hoofd, zijn gezicht en zijn lijf. Moeder loopt naar de koelkast om te kijken wat ze hem kunnen voorzetten. Ze is gestrest, haast in paniek, zo veel haast heeft ze om haar zoon te eten te geven. Het is alsof ze zijn leven kan redden door hem een paar seconden korter te laten wachten.

vader

Och, Gustav toch. Och god, Gustav, och god.

moeder

Maar we hebben niets... niets lekkers...

vader

De beenham!

moeder

Ja.

Moeder loopt naar de voorraadkast (af).

vader *tegen Gustav*

We hebben een beenham, een hele beenham.

Och jongen toch, och god, jongen toch.

Moeder komt meteen terug met roggebrood en de beenham, die ze Gustav voorzet. Gustav werpt zich op het voedsel en eet alsof hij in geen tijden heeft gegeten.

moeder

Appeltaart! Van de begrafenis.

Moeder haast zich naar de vriezer (af). Ze komt meteen terug met een appeltaart en zet die neer voor Gustav, die bezig is de hele beenham af te kluiven.

vader

Appeltaart? Geef je hem bevroren appeltaart?

gustav

Geeft niks, geeft niks...

Gustav grijpt met evenveel enthousiasme naar de taart. Terwijl Gustav eet, maakt Moeder van de gelegenheid gebruik om haar zoon aan te raken. Ze gaat achter hem staan en strijkt door zijn haar en over zijn schouders, terwijl Vader vlak naast zijn zoon zit te huilen.

moeder

Och Gustav, lieve Gustav.

Wat heb ik gehuild, Gustav. Wat heb ik gehuild.

Och god, Gustav, wat heb ik gehuild.

Och god, wat heeft je moeder gehuild.

Och god, Gustav. Och god, wat heb ik gehuild.

Gustav eet. Hij eet maar door. Hij eet alsof hij nog nooit van zijn leven gegeten heeft. Na enige tijd, wanneer Gustav zijn ergste honger gestild heeft, begint hij te praten. Terwijl hij praat, blijft hij de beenham afkluiven en taart naar binnen proppen.

gustav

Jullie vragen je zeker af waar ik geweest ben?

moeder

Ja. Ja, waarom heb je niets van je laten horen?

vader

We waren zo ongerust, zo vreselijk ongerust.

moeder

Och, wat hebben wij in angst gezeten, Gustav. Och god, wat hebben wij in angst gezeten.

gustav

Ik was eropuit met de klas. We waren gaan skiën. En toen ben ik verdwaald, boven op de berg. Ik probeerde de klas terug te vinden, maar hoe langer ik zocht, hoe verder ik verdwaald raakte in de bergen.

moeder

Och, lieve Gustav.

gustav

Na een paar uur begon ik het somber in te zien. En toen gebeurde het. Er kwam een lawine op me af. Een enorme lawine.

vader

Och god, Gustav.

gustav

Ik probeerde weg te rennen, maar dat ging niet. De lawine was te groot. En te snel.

Gustav werpt zich weer op het eten, met dezelfde eetlust als eerst. Zijn ouders wachten in spanning op de rest van het verhaal.

moeder

En toen?

gustav

Verder kan ik me niets meer herinneren.

vader

Maar wat is er dan gebeurd?

moeder

Ja, wat is er gebeurd, Gustav?

gustav

Het enige wat ik me kan herinneren is van vanochtend. Ik werd wakker op de hei en moest mezelf naar huis slepen.

moeder

Gustav nam ons mee de bergen in en liet ons zien waar hij gelegen had, waar hij door de lawine was overvallen.

vader

Eerst gingen we er alleen naartoe.
Samen met Gustav.

moeder

Daarna namen we de politie mee.

vader

Maar de politie kon het niet verklaren.

moeder

Niemand kon het verklaren.

vader

Maar dat gaf niet.

moeder

Dat gaf helemaal niets.

vader

Gustav was weer terug.

moeder

Onze lieve Gustav was weer terug.

vader

Het leven kon weer beginnen.

moeder

Het leven begon weer. Het leven van alledag.

*Enige tijd later. Vader ziet er verzorgd uit,
hij heeft een nieuw wit overhemd aan.*

gustav

Papa, kom je helpen sleutelen aan de brommer?

vader

Jij hebt toch veel meer verstand van brommers dan ik?

gustav

Je kunt de olie bijvullen. En ik heb iemand nodig om te helpen met het achterwiel.

Daar moet een nieuwe band om.

moeder *tegen Vader*

Dan moet je je overall maar aantrekken. Anders maak je je nieuwe overhemd nog vies.

vader

Ja ja, ik trek mijn overall wel aan.

moeder

Jij ook, Gustav. Waar heb je je overall gelaten?

Vader trekt zijn overall aan. Moeder zoekt naar Gustavs overall.

gustav

Op de rechte weg gaat hij nu negentig, wist je dat? Sinds ik de uitlaat vervangen heb. Ja, nu maakt hij lekker vaart.

moeder

Je moet wel voorzichtig doen, Gustav.

Ik zag je wel, laatst. Toen je op volle snelheid op je achterwiel reed. Dat was gekkenwerk, Gustav.

vader

Wacht maar tot je een motor hebt. Jouw vader, die had een motor. Dat was nog eens wat.

moeder

Jullie zijn ook precies hetzelfde, jullie twee.

Ja, dat heb je van je vader.

gustav

Dat je die toen niet gehouden hebt. Dat je die toen verpatst hebt voor honderd kronen. Dat je die toen niet gewoon gehouden hebt.

Moeder geeft Gustav zijn overall en knoopt hem een sjaal om.

moeder

Beloof het me, Gustav. Dat je voorzichtig bent.

vader

Dat waren andere tijden, Gustav. We kregen jou en toen hadden we geld nodig.

gustav

Ja, maar voor honderd kronen?

Vader en Gustav af.

iii.

Enige tijd later. Moeder dekt de tafel en zet het eten klaar.

Vader komt thuis van zijn werk.

vader

Dag lieverd.

moeder

Hallo. Hoe was je dag?

vader

Wat eten we?

moeder

Schouderkarbonade.

vader

O, lekker.

Ja, prima. Asmundsen kwam nog langs.

moeder

O, wat kwam hij doen?

vader

Gewoon, even gedag zeggen. Ik denk dat hij ons mist.

moeder

Heeft hij wel iets om handen, nu hij met pensioen is?

vader

Ja hoor, daar ligt het niet aan. Hij heeft een heleboel kleinkinderen. Vier stuks. En nog één op komst.

moeder

Bij Hanne-Marte? Krijgt die er nog één?

vader

Maar waar is Gustav?

moeder

Dat weet ik niet. Hij had er al moeten zijn.

vader

Is hij op dinsdag niet om twee uur vrij?

moeder

Het is vandaag dinsdag, ja. Dan had hij er al moeten zijn.

vader

Wel allemachtig. Hij had er een uur geleden al moeten zijn.

moeder

Hij komt er vast zo aan.

vader

Ja, dat mag ik hopen. Als hij om twee uur vrij is van school,
had hij er al lang moeten zijn.

moeder

We moeten maar vast aan tafel gaan.

Het eten wordt koud.

vader

Ja.

pauze

Dat moeten we dan maar doen.

moeder

Gustav moet zijn eten straks maar opwarmen. Als hij er is.

Ze gaan aan tafel en beginnen te eten.

Vader doet zijn uiterste best om te blijven zitten, maar

uiteindelijk houdt hij het niet

meer uit. Hij staat op van zijn stoel.

vader

Nee. Dit gaat zo niet.

moeder

Ga toch zitten. Lieverd, ga nou zitten.

vader

Hij had er een uur geleden al moeten zijn.

Vader gaat op zijn oude plaats voor het raam staan.

moeder

Hij komt er vast zo aan.

vader

Dan blijf ik hier staan totdat hij komt.

moeder

Het eten wordt koud.

vader

Ik blijf hier staan totdat hij komt.

*Moeder blijft dooreten, maar even later loopt ze naar Vader
en slaat haar armen troostend om hem heen.*

moeder

Het werd avond. En het werd ochtend.

En nog steeds hadden we niets van Gustav

vernomen. We belden de politie. Die kamde
dagenlang de bossen en rivieren uit, maar zonder
resultaat. Gustav was spoorloos verdwenen.

Kom toch bij me zitten. Op de bank.

Moeder gaat met haar breiwerk op de bank zitten.

vader

Ik hou de hond van de burens in de gaten.

Die is er weer vandoor.

moeder

Kom toch op de bank zitten.

vader

Dat je een hond neemt en er dan niet wat beter op let.

Is het nou zo moeilijk om hem aan te lijnen?

moeder

De tijd verstreek. Gustav kwam niet.

Toen een paar vissers melding maakten van een lege roeiboort die ze hadden zien drijven, legden we ons erbij neer dat Gustav de zee op was geroeid en was verdronken. We besloten dat Gustav een graf moest krijgen. Op aanraden van de dominee vroegen we vrienden en familie voorwerpen mee te nemen die hen aan Gustav herinnerden, voorwerpen die de kist zouden vullen en begraven konden worden. Gustav had veel vrienden. Bijna de hele kist lag vol.

vader

Kort na de begrafenis maakte ik promotie. Ik had geen tijd meer om 's avonds voor het raam te staan.

Heb jij mijn usb-stick gezien?

Vader zoekt naar zijn usb-stick.

moeder

Je usb-stick? Voor in de computer?

vader

Ja, dat ding dat je in de usb-poort kunt steken, weet je wel.

Aan de zijkant.

moeder

Die grijze?

vader

Hij is grijs, ja. En ongeveer zo groot.

moeder

Kijk eens in je jaszak.

Vader kijkt in zijn jaszak, maar daar zit de stick niet in.

moeder

Kijk eens op je nachtkastje. Jij legt altijd alles op je nachtkastje.

Vader naar de slaapkamer. Er wordt aangebeld.

iv.

Vader zoekt in de slaapkamer naar zijn usb-stick. Moeder zit op de bank. Moeder gaat opendoen. Het is Gustav. Als ze ziet dat het Gustav is, omhelst ze hem stevig en begint ze te huilen. Vader komt aanrennen, ook hij omhelst Gustav en begint te huilen.

Gustavs kleren zijn vies en gescheurd en hij ziet eruit alsof hij in geen tijden heeft gegeten. Zijn gezicht is besmeurd en zijn tranen doen kleine stroompjes modder over zijn ingevallen wangen lopen.

gustav

Kan ik misschien iets te eten krijgen?

moeder

Och jongen toch, och lieve jongen.

vader

Och god, Gustav, och god, je bent terug...

gustav

KAN IK MISSCHIEN IETS TE ETEN KRIJGEN?

Moeder en Vader bekijken hun zoon van top tot teen en zien hoe mager hij is geworden.

moeder

Och, maar natuurlijk krijg je eten.

vader

Jij krijgt eten, dat spreekt vanzelf.

moeder

Ga hier maar zitten, Gustav. Aan de keukentafel.

vader

Ga maar zitten, dan krijg je eten.

Gustav en Vader gaan aan de keukentafel zitten. Moeder doorzoekt de koelkast.

moeder

Ik heb nog wel wat restjes van gisteren. Worstjes met aardappel.

vader

Lieve jongen toch, stel je voor, je bent terug.

moeder

Jij bent immers gek op worstjes.

vader

Vertel eens, waar ben je geweest?

gustav

Ik heb in geen weken gegeten, kan het niet even... kan het niet even wachten...

moeder *tegen Vader*

Ja, we moeten maar even wachten met vragen stellen totdat hij iets heeft gegeten.

Moeder zet het eten op tafel en Gustav begint te eten. Hij eet maar door, in razend tempo.

Na een paar happen vraagt Vader:

vader

Nou, waar ben je geweest?

Gustav geeft geen antwoord. Hij wordt volledig in beslag genomen door het eten.

moeder

We moeten maar even wachten met vragen stellen, hè. Hij is zo uitgehongerd.

Gustav eet maar door.

vader

Nou, laat horen.

moeder

Hij vertelt het wel als hij er zelf aan toe is.

Gustav geeft geen antwoord. Hij wordt volledig in beslag genomen door het eten. Uiteindelijk slaat Vader met zijn vuist op tafel en zegt kwaad:

vader

Ik wil weten waar mijn zoon is geweest!

Moeder werpt Vader een strenge blik toe, waarna ze achter Gustav gaat staan. Ze strijkt hem door zijn haar en probeert de boel te kalmeren.

moeder

We waren gewoon verschrikkelijk ongerust, begrijp je wel.
We hebben ons zo'n zorgen gemaakt.

vader *milder*

We waren zo vreselijk ongerust, Gustav.

moeder

Vertel nou maar. Waar ben je de afgelopen drie maanden geweest?

vader

Laat eens horen, Gustav. Waarom heb je geen contact gezocht?

moeder

En Gustav vertelde. Hij vertelde van de roeiboot.
Hij was eerder vrij geweest van school, en toen
was hij naar de zee gegaan.

gustav

Ik vond een oude roeiboot die leeg ronddreef. Daar ben ik
toen ingesprongen.

moeder

En toen begon de boot te lekken.

gustav

Er begon water in te lopen.

moeder

Hij werd zwaar.

vader

Hij begon te zinken.

gustav

Ik probeerde te hozen, maar dat hielp niet.

vader

En verder kon hij zich niets meer herinneren.

moeder

En toen, Gustav?

gustav

Verder kan ik me niets meer herinneren.

vader

We begrepen er niets van.

moeder

Aan anderen vertelden we openhartig wat er was
gebeurd. Maar de mensen geloofden ons niet.

Niemand geloofde ons.

vader

Ze geloofden dat we het allemaal zelf verzonnen
hadden.

gustav

Zout.

vader

Een paar dagen later ging Gustav weer
naar school.

gustav

Mag ik het zout!?

moeder

Het leven van alledag begon weer en het was alsof
Gustav nooit weg was geweest.

v.

Vader en Moeder.

Enige tijd later. Moeder komt Gustavs kamer uit. Ze is helemaal van streek.

moeder

Ik was bij Gustav binnen en...

vader

Maar wat is er? Wat is er aan de hand?

moeder

Ik kwam hem wakker maken.

vader

Lieverd toch, rustig maar.

moeder

En... En ik... Ik geloof...

vader

Rustig nou maar. Kom hier. Ga eens op de bank zitten.

Vader slaat een arm om Moeder heen en leidt haar naar de bank.

Kom eens hier. Goed zo. Kom bij me op de bank zitten.

Rustig nou maar.

moeder

Gustav, word eens wakker, zei ik. Maar hij gaf geen antwoord.

vader

Zo, nu worden we heel rustig. Adem uit. Adem in.

Langzaam uit. Langzaam in.

Vader laat Moeder ademhalingsoefeningen doen, in de hoop dat ze rustig wordt. Moeder is helemaal overstuur, maar probeert uit alle macht mee te doen met de ademhalingsoefeningen.

Ontspan je maar. Word maar rustig.

Vader masseert Moeders schouders.

Zo, ja. Goed zo.

Nou, laat eens horen. Je was bij Gustav binnen?

*moeder probeert wanhopig om rustig te blijven, maar raakt
terwijl ze praat hoe langer hoe meer van streek Gustav,
Gustav, word eens wakker, zei ik. Maar hij gaf me geen
antwoord, hij gaf geen antwoord. En omdat hij maar geen
antwoord gaf, ging ik naar hem toe. Ik probeerde hem
wakker te schudden. Ik heb geschud en geschud en
geschud.*

vader

Adem in. Adem uit.

moeder

Ik bleef maar schudden, maar hij wilde maar niet wakker worden.

vader

Wel allemachtig.

moeder

Ik geloof dat hij dood is!

vader

Heb je gevoeld of zijn hart nog klopte?

moeder

Ja. Maar hij had geen hartslag.

vader

Had hij geen hartslag? Weet je het zeker?

moeder

Heel zeker.

vader

Waar heb je gevoeld? Aan zijn pols?

moeder

Aan zijn pols en zijn hals.

vader

Maar je voelde niets?

moeder

Nee. Zijn hart klopte niet meer.

pauze

vader

We moeten naar het ziekenhuis. Nu meteen.

Beiden in paniek. Ze trekken hun schoenen en jas aan.

vader

Waar zijn de autosleutels?

moeder

In je jaszak?

vader

Nee, ze zitten niet in mijn jas.

moeder

Op je nachtkastje dan. Jij legt altijd alles op je nachtkastje.

Vader gaat naar de slaapkamer. Hij komt terug met de sleutels. Ze gaan Gustavs kamer in en dragen hem naar buiten.

moeder

Ook al was de kans dat Gustav gereanimeerd kon worden minimaal, toch deden we alles wat in onze macht lag.

vader

We reden zo snel we konden met hem naar het ziekenhuis. Toen we aankwamen, droegen we Gustav tussen ons in langs de receptie, rechtstreeks naar de spoedeisende hulp, waar we werden opgevangen door een arts.

moeder

We gingen in de wachtkamer zitten.

vader

We zaten daar. Een hele tijd. Zonder elkaar aan te kijken.

moeder

Uiteindelijk kwam er een arts naar ons toe. Ze hadden Gustavs leven niet kunnen redden.

vader

Onze zoon was dood.

moeder

Onze lieve zoon was dood.

Thuis. Terug uit het ziekenhuis.

vader *oprecht kwaad*

Nou is hij er alweer vandoor, zag je dat.

De hond van de buren. Hij speelde op straat.

moeder

Bel ze dan even.

vader

Sommige mensen zouden nooit een hond moeten nemen.

moeder

Bel ze dan. Zeg dat hij ervandoor is.

Zeg dat we hem bijna hebben overreden
toen we terugkwamen uit het ziekenhuis.

vader

Ja, dat zal ik doen, verdorie nog aan toe.

Dat zal ik doen.

moeder

Ja, bel ze maar op. Zeg maar dat ze beter op hem moeten
letten.

Vader belt.

vader *kwaad*

Hallo. Zeg, hoor eens, nu speelt hij weer op straat. Die hond van jullie.

Terwijl Moeder praat zien we Vader woedend telefoneren, zonder dat we hem horen.

moeder

Langzaam begonnen we het extra beetje vrijheid op prijs te stellen. Gustav was dood. We waren kinderloze ouders.

Er ging een nieuwe wereld voor ons open. We konden vaker op reis. We kwamen meer aan onszelf toe.

vader *aan de telefoon*

Dus jij hebt niet in de gaten dat hier ook auto's door de straat rijden?

moeder

Desondanks werden alle voordelen overschaduwd door het diepe verdriet om Gustav. We dachten aan Gustav. Elke avond. Elke dag.

vader

(...) Ik haal hem wel, als je het zelf niet doet. Ja, als jij het niet doet, ga ik hem wel halen. (...) Prima, dan haal ik hem.

Prima. *hangt op*

Godsamme.

Vader kwaad af.

vi.

*Enige tijd later. Er wordt aangebeld. Moeder doet open.
Het is Gustav. Als Moeder ziet dat het Gustav is, leeft ze op.
Ze omhelst hem stevig.*

*Gustavs kleren zijn vies en gescheurd en hij ziet eruit alsof
hij in geen tijden heeft gegeten.*

moeder

Wel allemachtig, Gustav, wat fantastisch. Kom toch binnen.

gustav

Kan ik misschien iets te eten krijgen?

moeder

Natuurlijk krijg je eten, Gustav. Kom maar mee naar de
keuken.

*Gustav gaat aan de keukentafel zitten, klaar om bediend te
worden.*

Kijk eens. Hier ligt het brood al klaar. Snij maar wat boterhammen.

gustav

Wat boterhammen?

moeder

Het brood ligt al op het aanrecht.

gustav

Ga je niet iets lekkers maken? Gehaktballetjes of zo?

moeder

Ik heb het vanochtend uit de vriezer gehaald. Zelfgebakken.

Gustav pakt het brood en de broodplank van het aanrecht en begint aan tafel boterhammen af te snijden. Moeder zoekt in de koelkast naar broodbeleg.

moeder

Och lieve jongen toch, wat fantastisch. Stel je voor, we hebben je terug.

Hier is de chocopasta. Jij bent gek op chocopasta.

*Moeder geeft Gustav de pot chocopasta en hij begint te eten.
Hij eet in een razend tempo. De ene boterham na de andere
verdwijnt in zijn mond.*

moeder *nog steeds met haar hoofd in de koelkast* Tjonge,
wat een hoop oud broodbeleg.

Ze bekijkt een etiket. Twintig april. Och god, die is al lang
over de datum.

*Ze gooit het beleg in de vuilnisbak, neemt de vuilnisbak
mee naar de koelkast en begint de voorraad beleg uit te
mesten, terwijl Gustav
zijn ergste honger stilt.*

moeder

We hebben je zo gemist, Gustav. *Ze bekijkt een etiket.*

Vijftien april. *Ze gooit het beleg in de vuilnisbak.* Het was
hier zo troosteloos zonder jou, weet je, die vier weken dat
je weg was. Jij straalt zo veel vreugde uit. *Ze ruikt aan een
oud pak melk.* Oude melk, ook nog. Die ruikt niet goed

meer. Bah. Goh, Gustav, echt fantastisch dat je er weer bent. Mama's jongen. *Haar oog valt op iets dat behoorlijk beschimmeld is.* Hè, bah, kijk nou toch. Helemaal beschimmeld.

gustav

Maar waar is papa?

moeder

Op zijn werk. Die is pas over een paar uur thuis.

gustav

Ga je hem niet bellen, dan?

moeder

Hoezo?

gustav

Moet je hem niet bellen om te zeggen dat ik terug ben?

moeder

Jawel hoor, natuurlijk. Natuurlijk ga ik hem bellen.

gustav

Je moet hem toch bellen om te zeggen dat ik terug ben?

moeder

Natuurlijk bel ik hem, Gustav. Ik bel hem meteen.

gustav

Ja, doe dat.

Moeder doet de deur van de koelkast dicht en loopt naar de telefoon. Ze belt Vader, maar hij neemt niet op.

moeder

Hij neemt niet op. Hij zit zeker in een vergadering.

gustav

Maar hij heeft zijn mobiel toch bij zich?

moeder

Hij zit in een vergadering.

gustav

Maar hij heeft zijn mobiel wel bij zich.

moeder

Ja hoor, hij heeft zijn mobiel altijd bij zich.

gustav

Voor het geval dat er iets belangrijks is.

moeder

Ja, hij heeft zijn mobiel altijd bij zich.

gustav

Dan moet je zijn mobiel maar proberen.

moeder

Ja, dat zal ik dan maar doen.

gustav

Je moet hem maar op zijn mobiel bellen en zeggen dat ik terug ben.

moeder

Ja, natuurlijk.

gustav

Ja, bel hem maar op zijn mobiel.

moeder

Dat zal ik dan maar doen.

gustav

Ja, doe dat.

moeder

Hij zit wel in een vergadering.

gustav

Bel hem op zijn mobiel.

moeder

Ja, ik zal hem op zijn mobiel bellen.

gustav

Zeg dat ik terug ben.

moeder

Ja, dat zal ik doen.

gustav

Doe dat. Zeg dat ik terug ben.

moeder

Ik zal hem bellen en zeggen dat je terug bent.

gustav

Doe dat.

moeder

Ja.

Moeder neemt opnieuw de hoorn van de haak. Ze blijft even stilstaan en kijkt naar Gustav, die nog steeds boterhammen naar binnen zit te proppen, met zijn gezicht onder de chocopasta.

moeder

Zal ik hem dan maar op zijn mobiel bellen?

gustav

Ja, bel hem op zijn mobiel.

Moeder belt.

moeder *aan de telefoon*

Ik belde mijn man en hij
was blij om te horen dat Gustav terug was.

gustav roept naar Vader, die in de slaapkamer is Papa!

moeder

Helaas zag hij geen kans zijn werkdag te
onderbreken om eerder naar huis te komen, maar
we spraken af dat we er een extra gezellige avond
van zouden maken.

gustav

Papa!

moeder

Gustav hervond al gauw zijn draai als onderdeel van het gezin. Als de jongen die we allemaal kenden.

Vader komt de slaapkamer uit.

gustav

Kom je mee naar de oprit, papa?

moeder

Die goeie ouwe Gustav.

gustav

Ik heb de brommer buiten gezet. De olie moet ververs worden.

vader

Wat zeg je nou allemaal, Gustav?

gustav

Of je meekomt naar de oprit.

vader

De oprit? Wat moet ik in hemelsnaam op de oprit?

gustav

Ik heb de brommer buiten gezet. De olie moet vervangen worden.

vader

Dat is ook zo, Gustav. Jij hebt een brommer.

gustav

Kom nou mee naar de oprit. En trek je overall aan.

vader

Daar heb je toen toch zo lang voor gespaard?

gustav

Mama, hij denkt dat ik die brommer van mijn eigen spaargeld heb gekocht!

moeder

Klopt.

gustav tegen Vader

Ik heb hem van jullie gekregen.

Toen ik zestien werd.

Kom nou mee.

vader

Waarheen?

gustav

Naar de oprit.

Gustav trekt Vader mee naar buiten.

vader op weg naar buiten

Telkens weer trok Gustav me mee naar de oprit. Dan wilde hij sleutelen aan iets. Iets wat hij van zijn eigen spaargeld had gekocht. Iets wat onderhouden moest worden.

moeder

En telkens weer vertrok hij 's ochtends vroeg met een rugzak vol boeken. En telkens weer kwam hij 's middags terug.

Moeder gaat naar de keuken.

vii.

Moeder is bezig met het avondeten. Ze heeft meerdere pannen op het vuur staan en iets in de oven.

De telefoon gaat. Moeder blijft bij het fornuis staan terwijl ze telefoneert.

moeder

Ja, hallo. (...) Ja. (...) Ja. (...) Ja, klopt, dat zou mijn zoon kunnen zijn. Donker haar. Ja, klopt. Ja, daar zit hij op school. Hij had nu zo ongeveer wel thuis moeten zijn. (...) Aha, een auto-ongeluk. (...) O, hij is dood. Ja. Momentje. Momentje, hoor.

Ze legt de telefoon weg. Vindt een paar pannenlappen en haalt iets uit de oven, dat ze neerzet op het aanrecht.

aan de telefoon Weet u zeker dat hij dood is? (...) Ja ja, op die manier. Momentje, hoor.

Ze neemt de aardappels van het vuur en giet ze af boven de gootsteen. Roert in een andere pan, draait het gas uit en zet de pan weg.

aan de telefoon Wat erg. (...) Ja. (...) Ja, ik kom er meteen aan.

Ze trekt haar schoenen en jas aan. Blijft even voor de spiegel staan en doet lippenstift op.

Moeder af. We zien een kleine seance, waarbij het toneel leeg blijft. Na enige tijd komt Moeder weer op. Ze heeft Gustav bij zich. Gustav is dood en duidelijk gewond geraakt bij het auto-ongeluk. Moeder legt Gustav midden in de woonkamer op de grond, waarna ze Gustavs bord en bestek van tafel haalt en doorgaat met koken.

Vader komt thuis van zijn werk.

vader

Dag lieverd.

moeder

Hallo.

vader

Ik hoorde van het ongeluk.

moeder

Hè bah, ja.

vader

Ze belden me op mijn werk.

moeder

Het is verschrikkelijk.

Vader ziet het lijk liggen.

vader

Heb je hem nou mee naar huis genomen?

moeder

Wel allemachtig. Nee hè, daar heb ik helemaal niet bij stilgestaan.

vader

Je had hem naar het mortuarium moeten brengen.

moeder

Ik was aan het koken. Ik... Ik heb er niet bij stilgestaan.

vader

Je kunt hem toch niet zomaar mee naar huis nemen?

moeder

Nee, natuurlijk niet.

vader

Je had hem naar het ziekenhuis kunnen brengen. Waarom heb je dat niet gedaan?

moeder

Het spijt me. Hoe kon ik dat nou doen.

vader

Dus je bent gewoon in de auto gestapt? En je hebt hem opgehaald?

moeder

Het is nu al gebeurd. We moeten hem straks maar wegbrengen.

vader

Ja, want hij kan hier niet blijven liggen.

moeder

Nee, natuurlijk kan hij hier niet blijven liggen.

vader

Wat had je eigenlijk met hem willen doen, hier? De woonkamer opleuken?

moeder

Nee, natuurlijk niet.

*Vader loopt naar de pannen om te kijken en te ruiken wat
Moeder gekookt heeft.*

vader

Ik heb de dominee gesproken.

moeder

O ja? Wat zei hij?

vader

Hij stelde voor de begrafenis te combineren met die van
iemand anders. Zodat er wat mensen zijn.

moeder

Ja, begrafenissen zonder gasten zijn nooit leuk.

vader

En weet je wie die ander is die begraven wordt?

moeder

Nee, hoe zou ik dat moeten weten?

vader

Andreas Karlsen.

moeder

Andreas? Waar jij vroeger mee op school zat?

vader

Ja, die was ziek.

moeder

Hè bah, wat naar. Dat was zo'n prima vent.

vader

Ja, het was een bovenste beste kerel. Ik heb vaak met hem gespeeld. Als jongen.

moeder

Hij is hier nog langs geweest.

vader

Ja, dat is ook zo.

moeder

Hij is hier nog langs geweest met de feestdagen. Weet je nog, hij kwam aanwippen tussen Kerst en Oud en Nieuw.

vader

Klopt.

moeder

Ach, dat is droevig.

vader

Ja, heel droevig.

moeder

Ook van Gustav.

vader

Ja, het is het ergst als ze nog zo jong zijn.

moeder

Het is altijd het ergst als ze nog zo jong zijn.

pauze

vader

Nou, ik zal hem maar eens weghalen.

Ik breng hem naar het ziekenhuis.

moeder

Ja, doe dat.

vader

Hij kan hier niet blijven liggen.

Vader sleept Gustav naar buiten.

viii.

*Vader draagt Gustav naar buiten, maar onderweg komt
Gustav tot leven.*

vader

Kijk nou toch, hij komt bij.

moeder

Wat?

vader

Hij komt weer bij.

gustav

Ik ben terug, papa. Och god, ik ben terug.

moeder

Dan stel ik voor dat we aan tafel gaan.

Moeder dekt de tafel. Ze dekt alleen voor zichzelf en Vader.

gustav

Ik heb een vreselijk auto-ongeluk gehad.

moeder

Het eten wordt koud.

gustav

Papa, ik was op weg van school naar huis en toen reed er een man de stoep op.

vader

Ik heb me toch een trek.

gustav

Ik zag die auto niet aankomen, ik stond er met mijn rug naartoe en toen voelde ik iets met enorme kracht tegen me opbotsen.

Moeder en Vader gaan aan tafel.

gustav

Ik ben terug. Och god, mama, ik ben weer bij jullie.

Maar... heb je voor mij niet gedekt?

moeder

tegen Vader Wat zegt hij nou toch?

vader

Geen idee, ik heb werkelijk geen idee.

moeder

Ga toch zitten, Gustav.

gustav

Er is voor mij niet gedekt. Waarom heb je voor mij niet gedekt?

moeder

Wat zeg je nou toch, Gustav?

gustav

Waarom is er voor mij niet gedekt?

Moeder en Vader eten.

gustav

WAAROM IS ER VOOR MIJ NIET GEDEKT?

moeder

Waarom er niet gedekt is...?

vader

Je hoeft niet zo te schreeuwen, Gustav.

moeder

Nee, je hoeft niet zo te schreeuwen.

vader

Het doet gewoon pijn aan mijn oren.

moeder

Waarom er voor jou niet gedekt is, Gustav?

Ik kan toch niet telkens als ik moet tafeldekken rekening
houden met het feit dat jij geboren bent?

vader

Dat is langgeleden, hoor, Gustav. Bijna twintig jaar. Je moeder kan dat toch niet blijven onthouden?

moeder

Nee, jouw geboorte, dat was zoiets akeligs.
Je moet het me maar niet kwalijk nemen.

Gustav voorziet zichzelf van een aardappel.

moeder

Wat doe jij nou?

gustav

Ik pak een aardappel.

moeder

Twee aardappels voor mij en drie voor je vader. Meer is er niet.

vader

Je moeder kan toch niet elke keer dat ze aardappels schilt rekening houden met het feit dat jij geboren bent?

moeder

Je moet het me maar niet kwalijk nemen, hoor. Het was zoiets akeligs.

Gustav stopt de aardappel in zijn mond.

moeder

Zeg, het moet niet gekker worden, Gustav.

vader

Dat gaat zomaar niet, Gustav. Uitspugen!

moeder

Twee aardappels voor mij. Drie voor je vader. Meer is er niet.

Gustav verslikt zich in de aardappel. Hij krijgt geen lucht meer.

gustav

H – h – help, ik...

vader

Aardappels stelen die je moeder heeft gekookt.

*Moeder en Vader eten onverstoorbaar verder en besteden
geen aandacht aan Gustavs ademhalingsproblemen.*

gustav

Ik krijg geen l – l – lu...

vader

Wat zijn dat voor manieren.

moeder

Ja, zoiets heb ik nog nooit meegemaakt.

pauze

Zeg, ik zit zo naar Gustav te kijken en ik denk ineens...

Hoe heet dat ook alweer?

Die greep?

vader

Wat bedoel je?

moeder

Die greep waarbij je iemand beetpakt en de borstkas indrukt.

vader

De heimlich.

moeder

De heimlich, ja. Klopt. De heimlich.

vader

Maar je drukt de borstkas niet in. Je duwt het middenrif omhoog.

moeder

O ja, het middenrif. Hoe dan?

vader

Sta maar op, dan laat ik het je zien.

Vader doet voor op Moeder hoe je de heimlichgreep toepast, terwijl Gustav op de grond naar adem ligt te snakken.

moeder

O, ja. Daar.

vader

Voel je dat?

moeder

Ja, ik voel het.

gustav

H – h – ...

vader

Dan komt dat wat in je keel is blijven steken eruit.

moeder

Dat kon ik heel goed voelen.

Moeder gaat zitten. Vader wil ook gaan zitten, maar ziet dat Gustav dood op de grond ligt.

vader

Goed, dan wordt het nu een fitnessruimte.

moeder

Wat?

vader

Gustavs oude kamer. Nu wordt het een fitnessruimte. Hij ligt hier dood op de grond.

Vader loopt naar de buitendeur.

moeder

Maar ga je dat nu regelen?

vader

Ja, ik ga er meteen werk van maken.

moeder

We zijn toch nog niet klaar met eten?

Vader af door de buitendeur. Hij komt weer op met een halterbank.

moeder

Ik wilde daarbinnen eigenlijk mijn naaimachine neerzetten.

Laat je nog wat ruimte voor me over?

vader

Ja, hoor. Er is ruimte zat.

Vader gaat Gustavs kamer binnen en draagt eerst wat spullen van Gustav naar buiten om ruimte te maken, waarna hij de halterbank naar binnen draagt.

Moeder ziet dat Gustav weer tot leven komt.

moeder

Nee... Nee... Nee, wacht. Hij komt weer tot leven.

Vader komt uit Gustavs kamer tevoorschijn.

Hij ziet dat zijn zoon weer tot leven is gekomen.

vader

Nee h , godsamme.

gustav

Ik... ik ben terug.

Vader gaat Gustavs kamer weer in.

Moeder loopt naar Gustav toe, die nog steeds

op de grond ligt, en neemt hem in een wurggreep. Vader

komt terug met de halterbank.

moeder

Zet die bank maar weer terug. Ik regel dit.

Vader draagt de halterbank opnieuw Gustavs kamer in en komt weer terug. Moeder houdt Gustav nog steeds in haar wurggreep.

vader

Heb je hulp nodig?

moeder

Ja, misschien wel. Hij is taai, zeg.

vader

Laat mij eens.

Vader neemt het over.

moeder

O, mijn armen doen verschrikkelijk zeer.

vader

Schud ze even los. Schud ze maar goed los.

Moeder schudt met haar armen.

moeder

Ik had al last van die ene arm, weet je.

Ik moet hem eigenlijk niet zo belasten.

vader

Je moet goed naar je eigen lichaam luisteren, hoor. Je moet jezelf niet overbelasten als het pijn doet.

Hij is inderdaad taai, zeg.

moeder

Ja, het is me een taaie.

vader

Nou en of. Wat een taaie.

Zo.

moeder

Gustav stierf.

vader

Ziezo.

Vader laat zijn wurggreep los.

moeder

Maar na een paar minuten kwam hij terug.

vader

Gustav stierf en kwam binnen een paar minuten terug. Later binnen een paar seconden.

Gustav komt tot leven. Hij staat op.

moeder

Na een poosje wisselden leven en dood elkaar zo snel af, dat hij zichzelf kon opvangen als hij neerviel.

Gustav valt dood op de grond, maar komt op tijd terug om zichzelf te kunnen opvangen. Fade-out licht op Gustav,

*totdat hij in het donker verdwijnt en alleen Moeder en
Vader nog te zien zijn.*

vader

Een tijdlang nam het sterven de vorm aan van
kleine trillingen in zijn gezicht. Hij stierf, maar
binnen een tiende seconde kwam hij weer terug.

moeder

Maar toen de transformatie nog sneller ging. Toen
hij stierf en terugkwam binnen een honderdste
seconde. Binnen een duizendste seconde. Toen
begon hij bleek te worden. Hij raakte zijn kleur
kwijt.

vader

En uiteindelijk. Toen de transformatie de snelheid
van het licht naderde, werd hij onzichtbaar.

moeder

Gustav verdween.

vader

Hij verdween gewoon.

moeder

We hebben hem nooit gemist. Het kon ons niet schelen.

vader

Gustav verdween gewoon.

Tilbakekomstene ging in Noorwegen bij Dramatikkens Hus
in première op 28 augustus 2011 op het Norsk
Dramatikkfestival in
Det norske teatret te Oslo

vader Nils Johnson
moeder Liv Bernhoft Osa
gustav Espen Klouman Højner

Regie: Tyra Tønnessen

www.dramatikkenshus.no

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door subsidiële
bijdrage van NORLA en Stichting Leonora Christina

Fredrik Brattberg (1978, Noorwegen) is toneel- schrijver en componist. Hij studeerde compositie bij Wolfgang Plagge. Zijn composities – variërend van opera en kamermuziek tot werken voor koor en symfonieorkest – worden internationaal uitgevoerd. In 2004 schreef hij in samenwerking met de Canadese toneelschrijver Lance Woolaver de opera *The Heart on the Door*. In 2008 debuteerde hij zelf als toneelschrijver met *Det banker, Amadeus*. Zijn stuk *De terugkomsten* werd in 2011 geselecteerd voor het internationale Festival of Contemporary Playwrights 2011 in Kopenhagen. Voor *De terugkomsten* ontving Brattberg in 2012 de Ibsenprijs en in 2015 de cultuurprijs van de gemeente Porsgrunn (voor zijn gehele werk). In 2016 werd hij genomineerd voor de Franse toneelschrijfprijs Le Prix Godot. Samen met Jon Fosse en Arne Lygre is hij de meest gespeelde Noorse toneelschrijver in het buitenland.

Toneelwerk

Posisjonen – 2017

Barnet. Båten – 2017

Urtene. Komfyren. Koppen. – 2017

Sørsida – 2016

Winterreise – 2016

Katten – 2016

Faren til barnet til moren – 2015

Tilbakekomstene – De terugkomsten – 2011

Monsemann – 2011

Besøk hos familien Hansen halv syv – 2009

Det banker, Amadeus – 2008

Eline Jongsma (1991) studeerde Scandinavische talen en culturen aan de Rijksuniversiteit Groningen en volgt momenteel de onderzoeksmaster Literair Vertalen aan de Universiteit Utrecht. In juni 2016 ontving zij een door het Nederlands Letterenfonds gesubsidieerde talentbeurs voor literair vertalers in opleiding. Ze vertaalt uit het Zweeds, Noors en Engels.

Vertalingen voor het theater

Fredrik Brattberg – *De terugkomsten* – 2017